

1. Puotilassa oli 1500-luvulla kahdeksan tilaa ja 1700-luvulla enää neljä. Yksi tiloista oli Rånsin ratsutila, johon 1750-luvulla yhdistettiin Klåvus ja Domars, ja [PUOTILAN KARTANO](#) (Botby gård) sai alkunsa. Sen vaiheikkaasta ja kulttuurihistoriallisesta menneisyydestä antaa tuulahduksen myös nykyinen Rantakartanontie, joka toimii kartanon lehmuskujana.

Apteekkari Elgin rakennuttama yksikerroksinen puinen, mansardikattoinen päärakennus on peräisin 1800-luvun alusta. Pihapiiriä rajanneista rakennuksista on jäljellä ainoastaan toinen, 1700-luvun lopulla rakennettu tilanhoitajan asunto. Sen vieressä on pitkä ja matala klassistinen kellarirakennus 1800-luvun alusta. Pihapiirin lounaiskulmassa, Puotilantien varressa, on 1859 rakennettu luonnonkivinen, kaksikerroksinen ja goottilaishenkinen viljamakasiini. Se on muutettu Vartiokylän seurakunnan kappeliksi vuonna 1963.

Kartanon pihapiiri rajautuu Vartiokylänlahden puolella kiviaitaan, jossa on toinen kartanon porteista. Pihapiirin ja meren välisellä rinteellä on sijainnut kartanon rantaniitty. Nyttemmin niitty on muuttunut Puotilan asukkaiden viljelypalsta-alueeksi. Nykyisen Puotilan uimarannan kohdalla oli vielä 1900-luvun alussa kartanon laituri uimakoppeineen. Sen eteläpuolella ennen sotia sijainnut laivalaituri toimi kauan reittiveneen pääteasemana.

Puotilan kartanon kukoistuskausi kesti 1700-luvun lopulta 1800-luvun lopulle. Tuolloin tilaa hallitsivat Elgien ja Lindroosien suvut. Molemmat isännät olivat elinkeinoelämän palveluksessa yrittäjinä, mutta kehittivät samalla Puotilan kartanon maataloutta. Kartanoon kuului 1800-luvun alussa kuusi torppaa, joista Högkullan paikalle on syntynyt nykyinen Puotinharju ja Maraksen luo Marjaniemen alue. Vielä 1900-luvun alussa kartanoalueella toimi oma meijeri. Maiden pinta-ala oli tuolloin yli 500 ha.

Päärakennuksessa toimi sotien aikana kansakoulu. 1960-luvulla se oli pahasti huonokuntoinen ja sitä uhkasi purkaminen. Rakennus kuitenkin pelastui ja nykyisin siinä toimii suosittu ravintola. Viljamakasiinin kappeli on erityisen haluttu itähelsinkiläisten vihkikappelina.

Vaikka [KARTANON PUISTO](#) on rapistunut loistonsa päivistä, siellä on jäljellä paljon vanhoja hyöty- ja koristekasveja. Kasvistoa on inventoitu vuonna 1965, jolloin kookkaiden puiden ja pensaiden arvioitiin olevan 1860-luvulta Lindroosin ajalta. Perennakasvien ikäsuhteet sen sijaan ovat epävarmempia; varmuudella tiedetään, että ne on tuotu vuosien 1860 ja 1933 välisenä aikana. Viimeksi mainittuna vuonna kartano siirtyi kaupungin omistukseen. Vuoteen 1965 mennessä ei puistossa ollut tehty minkäänlaisia uusistutuksia. Tämän jälkeen on poistettu huonokuntoisia puita (mm. hedelmäpuita) ja kiviaitaa on korjattu. Kasvillisuutta on paikoin uudistettu ilmeisesti melko äskettäin, esim. viljamakasiinin portaiden vieressä.

Puutarha-alueelta löytyy yhä iso joukko 1965 mainittuja kasveja. Lehmukset, vaahterat, vuorijalavat ja muutamat laakeripoppelit muodostavat pääosan kartanopuiston vanhimmasta puustosta. Pensaslajistossa on runsaasti ns. vanhanaikaisia lajeja. Viljelyjäännteiksi tai -karkulaisiksi katsottavat yrtit, kuten saksankirveli, idänsinililja ja konnantatar sekä rohtoraunioyrtti ja japanintatar, voivat hyvinkin olla peräisin puutarhan alkuajoilta.

2. [JUORUMÄKI](#) (Skvallerbacken) on ollut merkittävä osa Johan Henrik Lindroosin 1860-luvun alkupuolella perustamaa puistoa. Puistometsään johtivat Puotilan kartanon kasvitarhan lounaispäädyistä lähteneet kaarevat käytävät. Huolellisesti rakennetut soratiet halkovat vuosikymmenten kuluessa taas luonnonmetsäksi muuttunutta metsää. Itäreunassa on runsaasti jaloja lehtipuita. Metsäisen kukkulan keskiosan vanhin puusto koostuu männyistä, koivuista sekä muistomerkin ympärille istutetuista lehtikuusista. Mäen päällä oleva Helsingin neljänneksi vanhin ulkoveistos on ilmeisesti kauppaneuvos [LINDROOSIN MUISTOMERKKI](#). Puiston historian mieleen palauttava muistomerkki on koottu luonnonkivistä, joiden päällä on musta graniittijalusta ja uurna. Alustassa on teksti: ”d. 9 juni 1862”. Kauppaneuvoksen kuolinpäivä oli 6. kesäkuuta 1862, ja omaiset ovat muistojuhlina kokoontuneet tälle paikalle. Perimätiedon mukaan kiven alle on haudattu kauppaneuvoksen lemmikkikoirat ja hevonen.

3. [LEPPÄNIEMI](#) (Alnäset) oli vielä 1900-luvun alussa luoto, joka kasvoi kiinni Vartiokylänlahden länsirantaan maankohoamisen sekä lahden ruoppausten ja saviliejun läjittämisen seurauksena. Ruopattua liejua on läjitetty monin paikoin ruoikkorantojen yläosaan ja osittain rannoillekin. Tästä johtuen osa tervalepistä on kelottunut. Leppäniemen täyttömaalle on rakennettu venelaitureita. Niemellä sijaitsee matolaituri ja siellä toimii Vartiokylänranta- ja venekerho ry.

4. Vehkalahdentieltä poikkeavan lyhyen Nissaksentien (no 6) rinteessä näkyy pitkänomainen rakennus, jonka pihassa hämmöttää luhti. Kyseessä on [NISSAKSEN TALONPOIKAISTILA](#) (Nissas gård). Sitä ei, toisin kuin muita lähitiloja, liitetty koskaan Puotinkylän kartanoon. Talon runko saattaa olla peräisin 1600-luvulta, jolloin tila tuli Åbergien suvun haltuun. Talon ulkoasuun on tehty useita muutoksia. Luhtirakennuksessa on vuosiluku 1887. Noihin aikoihin seudun rahvaalle pidettiin porstuan kamarissa lainakirjastoa, ja kirjoja vietiin myös veneellä saariston kalastajaperheille. Nissaksessa valistushenkisten Åbergien aika päättyi 1935. Talo on yksityiskäytössä.

5. Myös Merivaaraksi nimitetty **VARJAKANMÄKI** on toiminut nuorten kokoontumispaikkana vuosien saatossa. Kukkulan koilliskulmassa on mannerjäätikön sileäksi hioma kallio, jolta on ennen nykyisiä rakennuksia ollut kaunis näköala Vartiokylänlahdelle. Alueella sijaitsee ensimmäisen maailmansodan aikainen tuliasema.

6. Lähestyttäessä Vartiokylänlahden pohjukkaa voi **VARJAKANPUISTOSSA** (Väringsparken) seurata kosteikkojen vaihtumista järviruoikosta ruokoluhdaksi, pajuluhdaksi ja viimein Mellunkylänpuron tervaleppälehdoksi. Alue muodostaa yhdessä puron itäpuolisen kosteikkoalueen kanssa arvokkaan luontokokonaisuuden. Kosteat ja märät tervalepikot ovat erityisen arvokkaita, koska tämä Suomenlahden rannikoiden luontainen luontotyyppi on häviämässä ihmisen tieltä. Rehevän kasvillisuuden mielenkiintoa lisäävät tervaleppälehdon lähdevaikutteiset kohdat, joissa kasvavat mm. vehka, ranta-alpi ja korpikaisla. Runsaina esiintyvät myös mesiangervo, hiirenporras ja tuomi. Tiheämmin pensoittuneessa pajuluhdassa pensaikko koostuu pääosin kiilto- ja mustuvapajusta. Rentukka, terttualpi, rantayrtti, käenkukka, suoputki, kurjenjalka, luhtalitukka, purolitukka, mustaherukka, karhunköynnös, punakoiso, viita- ja korpikastikka kuuluvat niin ikään rehevään kasvistoon. Pensaattoman ruokoluhdan kasveista mainittakoon Helsingissä varsin paikoittainen luhtakastikka sekä alkukesällä upeasti kukkiva kurjenmiekkä. (Vertaa kohdat 22 ja 23)

7. **LINNAVUOREN** (Borgberget) esihistoria on osoittautunut vaikeaksi selvittää löytöjen ja kirjallisten mainintojen puuttumisen takia. Vuonna 2002 tehdyissä hiilijajoituksissa rakennusjäännökset on arvioitu 700-750 vuotta vanhoiksi. Linnavuori on antanut nimensä läheiselle Borgsin tilalle. Asutus linnan vieressä muodosti 1500-luvulla oman kylän nimeltään Borgby eli Borghaby.

Linnavuorta pidetään merkittävimpana Helsingin historiallisena jäännöksenä sekä kooltaan että asemaltaan. Vuoren korkeus on lähes 30 metriä merenpinnasta. Linnan moninkertaisia, paikoin miehenkorkuisia ja nelimetrisiksi arvioituja muurien perustuksia on hävitetty aikojen kuluessa paljon. Linnan kiviä on käytetty muun muassa 1700-luvulla Linnavuoren juurella toimineen tiilitehtaan rakennusaineina. Ensimmäisen maailmansodan ajalta on linnan itä- ja pohjoisrinteiden juurella vielä noin 250 m hyvin säilyneitä juokshautoja.

Kallion laella vallien keskellä on kaunista ketokasvillisuutta: mäkitervakkoa, mäkiuismaa, keltamataraa, huopakeltanoa, keto-orvokkia, lituruohoa, kissankelloa, metsämansikkaa, rohtotädykettä, nuokkuhelmikkää, hopeahanhikkia, hietalemmikkää, keltamaksaruohoa, ahosuolaheinää, kallio-

kieloa ja pölkkyruohoa ym. Kallioseinién suojassa kosteassa varjossa viihtyvät haurasloikko ja jänönsalaatti. Laelta näköala Vartiokylänlahdelle on upea.

Valtio omistaa linnan alueen ja Helsingin kaupunki Linnavuoren muun osan. Linnavuorella voi liikkua, mutta kaikki kivet ja irtoaines on syytä jättää vuorella rauhaan, sillä ne ovat rauhoitetut muinaismuistolain nojalla.

8. **BORGSIIN TILA** (Borgs hemman; Linnavuorentie 17) on lounaisin Mellunkylän ilmeisesti keskiajalta säilyneistä viidestä kantatilasta, aivan naapurikylän, Puotilan, rajalla. Päärakennus lienee 1800-luvun puolivälistä. Vanha maatila on osittain jäänyt uuden rakentamisen puristukseen, joten yksityisomistuksessa olevan tilan havaitsee vain lähietäisyydeltä. Tilaan vielä 1930-luvulla kuuluneista viljelyksistä on enää vähän jäljellä. Linnavuorentiellä Borgsin maatilan ja Linnavuoren välissä sijaitsee vuonna 1937 rakennettu **VILLA BORGIS** puutarhoineen.

9. **PUOLIMETSITTYYNEET VANHAT PIHAPIIRIT**, joissa kasvaa viljelyjäänteinä omenapuita ja orapihlajia. Jo pitkään epämuodikkaat 'vanhanajan' koristepensaat, kuten pihlaja-angervo, terttuselja ja idänkanukka leviävät alueella viljelykarkulaisina.

10. **TANKOMÄEN PIENI RINNENIITY** viereisellä tienreunalla on muistuttamassa vanhasta viljelymaisemasta, joka aikoinaan ylettyi aivan rantaan asti. Nimi Tankovainio (Stångfalls) juontuu vanhasta peltojen ja niittyjen tangolla suoritettusta mittausmenetelmästä (stångfällning). Tapaa on käytetty usein rannoilla, vesijättömaiden jakamisessa. Läheisen kiven rautarengas kertoo tästä rantamenneisyydestä.

Kävelytien pohjoispuolella Tankomäen kaakkoisrinteellä on pieni, kuivahko, umpeen kasvava niitty. Viehättävän mäkirinteen niittykasveja ovat ahopukinjuuri, särmäkuisma, keltamataraa, nuokkuhelmikkä, kyläkellukka, siankärsämö, rohtotädyke, tuoksusimake, kissankello, ruusuruoho ja ahdekaunokki. Sen yläosaa hallitsevat metsäapila, ahomansikka, kangasmaitikka ja metsäorvokki. Toistaiseksi verraten vähäisinä esiintyvät karhunputki, vadelma, koiranheinä ja voikukka uhkaavat kuitenkin saada yliotteen, ellei kasvillisuutta hoideta niittämällä.

11. Tankovainion kesantoniittyjen ja Mellunkylänpuron välillä kohoaa vanhan maanviljelykulttuurin synnyttämä kuivahko töyryniitty. Tämä LINNAVUORENPUUSTON (Borgbergsparken) arvokas kasvillisuuskohte on Helsingin seudun kauneimpia KUKKAKETOJA. Kedolla kasvaa pari pylväskatajaa. Valtalajeja ovat nurmipuntarpää, särmäkuisma sekä kelta- ja ahomatara. Runsaina esiintyvät myös pukinjuuri, ketohopeahanhikki, siankärsämö, kissankello ja mäkitervakko.

12. TANKOMÄKEÄ (Stångbacka) on myös kutsuttu 'Pikkulinnavuoreksi'. Se kytkeytyy Vartiokylän Linnavuoren ja koko seudun varhaisempaan historiaan. Mahdollisesti merkki ihmisen läsnäolosta on aiemmin pronssikautisena hautanakin pidetty kumpu. Sen eteläpuolella on paljon jälkiä vanhasta pihapiiristä, niityistä ja rakennuksista, mm. kivinen kellarin-pohja. Tankomäen nykyiset pihapiirit sijaitsevat tästä lounaaseen, Melatien varrella. Aikoinaan mm. kansakouluna toiminut päärakennus (Melatie 15) on vuodelta 1919. Rakennuksen lähellä olevat jättikokoiset kivenjätkäleet ovat olleet lasten leikkipaikkoja.

13. BROÄNDAN PUROLAAKSO on maa-aineksiltaan nuori alue. Aikoinaan Vartiokylänlahti ulottui Porvarinlahteen asti. Vielä 1950-luvulla koko purolaakso oli avointa kulttuurimaisemaa. Sarkaojat muistuttavat alueen aiemmasta käytöstä laidun- ja heinäniittyinä. Koivut ovat vallanneet entiset niityt puron molemmin puolin, ja kiiltopajut hallitsevat pensaskerrosta luhtakorvessa. Keskikesällä kukkivat mesiangervo sekä suoputki ja sarkaojien varsilla monet muutkin kosteikkokasvit kuten kurjenjalka, terttualpi ja rantayrtti.

14. FALLBACKA oli yksi Mellunkylän viidestä, ilmeisesti keskiajalta säilyneestä tilasta. Nimi 'Fallbacka' kertoo vielä 1700-luvulla yleisesti käytetystä kaskiviljelystä (svedjefall). Tilan silloinen omistaja, rusthollari Johan Henrik Öberg rakensi punaisen asuinrakennuksen vuonna 1795 ja luhdin vuonna 1800. Navetta on 1850-luvulta. Tila säilyi suvulla satoja vuosia.

1930-luvulla viljelykset olivat yhä laajoja. Elin Blomqvistin kuoleman jälkeen (n. 1953) tilalla ei pidetty enää lehmä. Omistajasuvun viimeiset edustajat, Holger Blomqvist (1906-1978) vaimoineen, päättivät, että ympäristön tulee säilyä kulttuurimuistomerkkinä säätien muodossa. Rakennukset ovat yksityisomistuksessa.

15. Entisajan maanviljelyn jättämä avomaisema on parhaiten säilynyt Kallvikintien ja Itäväylän välisellä laajalla luhta- ja

niittyalueella. Ojitukselta huolimatta umpeen kasvamista on hidastanut alueen keskiosan huomattava kosteus. Mellumäen AVO- JA PENSAIKKOLUHTA-ALUE kuuluu kokonaisuudessaan Helsingin arvokkaiisiin luontokohteisiin. Alueen pohjoisosassa on osa Mustavuoren-Porvarinlahden luonnonsuojelualuetta ja Natura 2000 -aluetta. Pensasluhdan kasveista runsaina esiintyvät kurjenjalka, luhtakastikka, suoputki ja mesiangervo. Ojissa kasvavat vehka, haarapalpakko, rönsyrölli, pullosara ja vesisara. Avoluhdan kasveista mainittakoon luhtarölli, ojaleinikki ja pikkumatara. Alueen linnuston runsaimmat pesimälajit ovat pensaskerttu ja lehtokerttu. Myös taivaanvuohi on helppo havaita. Pikkulepinkäinen ja pensastasku ovat EU:n 'direktiivilajeja'. Alkukesällä Mellumäen luhta on myös hyvä yölaulaja-alue, jossa voi kuulla vaikkapa satakielen ja ruisrääkän.

16. Pieni luhtainen RUOHOKORPI luontopolun varrella jää MUSTAVUOREN (Svartabacken) luonnonsuojelualan sisäpuolelle. Täällä kuljetaan hieskoivujen ja järeiden tervaleppien alla. Rehevän kenttäkerroksen lajistosta mainittakoon hiirenporras, suo-orvokki, lehto-orvokki, korpikaisla, järvikorte ja rentukka, ojien pohjilla ojaleinikki ja lähdetähtimö.

Mustavuoren lehtoalueen Vantaan puoleinen osa kuuluu valtakunnalliseen lehtojensuojeluohjelmaan ja Natura-ohjelmaan, ja rauhoitetaan lähitulevaisuudessa luonnonsuojelualueeksi. Rauhoitettu Helsingin puoleinen osa on pääosin kuusivaltaista sekametsää ja lehtomaista kangasta. Metsälinnusto on hyvin runsas, kuten kasvistokin. Kalliot kitukasvuisine mäntyineen ja kallioketoineen tuovat vaihtelua maisemaan. Kallioita on aikoinaan hyödynnetty sekä kalkkilouhoksina että ensimmäisen maailmansodan linnoitusalueena. Kauneimmillaan Mustavuori on keväällä, keltavuokkojen ja kevätlinnunherneiden kukkiessa.

17. Kahden ulkoilutien välinen metsäinen rinne on äskettäin voimakkaasti harvennettu. Metsää voi luonnehtia LEHTOMAISEKSI KANKAAKSI, jonka lehtomaiset piirteet voimistuvat alarinteeseen päin. Keväällä rinnettä sävyttävät valkovuokko, ketunleipä, oravanmarja, metsätähti, kielo, kevät- ja lehtotähtimö, lehtotesma, metsäorvokki, tesmayrtti, taikinamarja ja kevätlinnunherne.

18. RINNELEHTO ja sen yläpuolinen metsäalue kuuluvat Helsingin arvokkaiden luontokohteiden luetteloon. Rinnelehtoa on voimakkaasti harvennettu luonnonhoitosuunnitelman toteuttamisen yhteydessä. Lehtoalueen lajistoa ovat mustakonnanmarja, kevätlinnunherne, sinivuokko ja kielo sekä hauska jyrkässä rinteessä kasvavat metsälehmukset.

19. BROÄNDAN PUROLAAKSO, katso kohta 13.

20. Broändanpuron molemmin puolin on kaunista kosteaa TERVALEPPÄLEHTOA, jota ojitus on kuitenkin hieman kuivat-
tanut. Etenkin puron itäpuolella korkea ylispuusto muodostuu melko puhtaasti tervalepistä. Aluskasvillisuudessa vallitsevat mesiangervo, korpikastikka, korpikaisla ja suo-orvokki.

21. MELLUNKYLÄNPUROON (Mellungsbybäcken) liittyy sen suurin sivu-uoma, BROÄNDANPURO (Broändabäcken), noin 300 m. ennen sen laskua Vartiokylänlahteen. Broändanpuro on aikoinaan ollut yhteydessä Porvarinlahteen, joten puron uomaa voi pitää Vartiokylän ja Vuosaaren välisen muinaisen salmen viimeisenä jäänteinä. Puro kulkee lähellä jyrkkärinteistä metsää halki arvokkaan kosteikkoalueen, jossa rehevä kasvillisuus yltää puron rannoille asti. Matalassa purouomassa kasvaa runsaasti vehkaa. Keväällä puronrannoilla kukkiva rentukka herättää huomiota. Syyskesällä kukkiva pajuasteria (puutarhakarkulainen) ei pidä sekoittaa merenrantojen meriasteriin. Purosta on löydetty myös purovitaa, vesitähteä ja melko harvinaista lähdetähtimöä.

Vaikka Broändanpuron valuma-alue on vain kymmenesosa pääuoman, Mellunkylänpuron, valuma-alueesta, on virtaama niissä kesän kuivina kausina yhtä suuri (n. 10 l/s). Vantaan Slättmossenista alkava Mellunkylänpuro virtaa useissa tunneleissa ja on monin paikoin keinotekoisesti suoristettu ja perattu. Tämä on lisännyt sen virtausnopeutta ja eroosiovoimaa. Virtaaman vaihtelut ovat poikkeuksellisen voimakkaita. Varsinkin runsassateisina kausina ja lumensulamajaksoina puro tuo runsaasti sekä kiintoainesta että ravinteita Vartiokylänlahteen.

Purojen vaikutusalueella asuu yli 30 000 ihmistä. Valuma-alueella on tapahtunut suuria muutoksia 1960-luvun maata-

lousvaltaisen alueen muuttuessa kaupunkimaiseksi muutamassa vuosikymmenessä. Ennen vuotta 1976 puroon laskivat Mellunkylän talousvedet. Nykyisin vain katuviemäreiden hulevedet päätyvät puron kautta Vartiokylänlahteen. Purojen veden laatu on kuitenkin luokiteltu kohtuulliseksi. Mellunkylänpuroon nousee hauki ja Broändanpurossa kutee kolmipiikki.

22. Lahdenpohjukan TERVALEPPÄKORPI on kosteikkoalueen kenties arvokkain luontokohde. Se on kaupungin arvokkaiden kasvillisuuskohteiden luettelossa ja edustaa Helsingissä harvinaistuvia tervaleppämetsiköitä. Korkeat tervalepät seisovat järeinä luhtaisen ja lähdevaikutteen kasvillisuuden keskellä. Runsaita kasvilajeja ovat mesiangervo, ranta- ja terttualpi, kurjenmiekkä, suoputki, suo-orvokki, rantamatara ja punakoiso. Vaateliaita lehtokasveja ovat lehtopalsami sekä puro- ja luhtalitukka.

23. Mellunkylänpuro laskee VARTIOKYLÄNLAHDEN POHJUKKAAN, missä matalat järviruoikko-, ruoko- ja pajuluhta-alueet muodostavat monipuolisen kosteikkoaluekokonaisuuden: rehevän ruoikon, jossa järviruo' on lisäksi kasvavat mm. sinikaisla, merikaisla ja Helsingissä varsin paikoittainen luhtakastikka. Ruoikkoalue vaihtuu pohjoisessa pajuluhdaksi, jossa pensaikko on pääosin kiilto- ja mustuvapajua. Vetisen maan rehevässä kenttäkerroksessa kasvaa runsaasti kurjenmiekkää, ranta-alpia, vehkaa, mesiangervoa, korpikaislaa, punakoisoa sekä viita- ja korpikastikkaa.

Alueen linnusto on hyvin monipuolinen. Ruoikoiden ja pensaikkojen peruslajiston lisäksi täällä tavataan rastaskertusia, viiksitimaleita, satakieliä, kultarintoja sekä luhta-, viita- ja rytikerttusia. (Vertaa kohta 6)

24. VANTTIKALLIO (Vantberget) on osa Vartiokylänlahden pitkän ruhjelaakson korkean kallioisen kaakkoisrannan selännettä. Lahdenpohjukan itärannalla kallio kohoaa massiivisena yli 30 metrin korkeudelle. Näkymä lahden yli Linnavuorelle on hieno. 1964 valmistuneen Vuosaaren vesitornin korkeus on 64 metriä. Noin 120 metriä vesitornista länteen oleva pronssikautinen hautaröykkiö on pahoin tuhoutunut, mutta kuitenkin löydettävissä.

Isomastonkujan kalliorinteen reunaosaa leikkaa ravinteikas kivilaji, joka selittää ympäristöstä poikkeavien, hieman vaateliaampien kalliokasvien esiintymisen.

25. Vanttikallion alapuolella on pieni ranta, johon huuhtoutuu usein vesikasveja. Läheiseltä laiturilta voi tähytellä uposkasveja: ahvenvidan ja tähkä-ärviän esiintyminen kertoo veden kohtuullisesta kunnosta. VARTIOKYLÄNLAHDEN (Botbyviken)

LAHTIPOLKU

VARTIOKYLÄNLAHTI - BROÄNDAN PUROLAAKSO

- A. Laidunnettu koivu
- B. "Jättiläisen kivi"
- C. Tarinapuu
- D. Siirtolohkareet
- E. Vanha tammi

Vartiokylänlahti
 20 000
 Rahakirstu
 Pönninkistan
 Ramsinkivi
 Ramsöstenen

Kallahdenselkä
 Kallviksfjärden

Malkasaari
 Takvedholmen

Läntinen liluoto
 Läntinen Inlo

Rati
 Ratet

© Kaupunkimittausosasto,
 Helsinki 156/2002

VESI on laadultaan tyydyttävää. Hieman puhtaampaa vettä vaativaa hapsivitaa ei esiinny lahden pohjoisosassa. Eniten kuormitusta tuo Mellunkylänpuro sekä suora pintavalunta. Puron tuoma kiintoaines ja humus aiheuttaa veden samentumista sekä lahdenpohjukan madaltumista. Myös maankohoaminen vaikuttaa edelleen jo ennestään melko matalan, vain parin metrin syvyyisen lahden madaltumiseen. Ruoikkoiset rannat kuuluvat luontaisesti hieman rehevöityneen sisälahden ekologiaan ja maisemakuvaan. Näyttävimmät vesikasvit järviruo´on lisäksi ovat sini- ja merikaisla.

Sulkeutuneen ja kapean sisälahden veden vaihtuvuus on kovin vähäistä. Lisävettä tulee lahteen laskevista puroista sekä pohjaveden mahdollisten vedenalaisten purkausten kautta. Suojaisuuden ja vallitsevien tuulensuuntien vuoksi rannoilta valuva vesi epäpuhtauksiin pääsee pakkautumaan lahteen. Vastaavasti ulkomeren isot 'leväkukinnat' eivät helposti leviä Vartiokylänlahteen.

26. Rastilan kartanon pohjoispuolisella kalliolla on **LITORINAMEREN AIKAINEN RANTAVALLI**. Tämä suurten lohkaraiden kasauma on muodostunut 4000-5000 vuotta sitten ja sijaitsee nykyään 20-25 metriä merenpinnan yläpuolella. Kasvilajistoon kuuluvat mm. ketunlieko ja haisukurjenpolvi.

27. Rastilanmäki viettää paikoin melko jyrkkänä Vartiokylänlahteen. Rastilan uimarannasta pohjoiseen lähtevän kävelytien ja rannan välissä, ruoikon ylärajassa, polveilee **RANTATERVALEPIKKO** kapeana kaistaleena. Rehevässä lepikossa kasvavat kurjenmieikka, mesiangervo, särmäputki, rantakukka, rantalpi, rantayrtti, ruokohelpi, punakoiso ja hieman ylempänä lehtokorte. Lokitien kohdalla sijainneesta pienestä lehtokortelehdosta on jäljellä enää pieni kotkansiipikasvusto.

28. **RASTILAN KARTANON** (Rastböle gård) juuret ovat keskiajalla syntyneessä Rassbölen tilassa. Nimi on sittemmin muuttunut Rastböleksi. Kartanoksi tila muuttui ilmeisesti 1700-luvun puolivälissä. Sitä ennen se oli Rasbölen kylän taloista muodostettu ratsutila 1600-luvulta alkaen. Rastilan kartano, alkuun siis veroratsutila, sai omistajansa Suomenlinnan rakentajaupseereista, ja sen myöhemmistäkin omistajista monet palvelivat Suomenlinnassa. Kuten lahden toisella puolella, toimi Rastilassakin tiilitehdas Suomenlinnan rakentamisen aikoihin.

1900-luvun alussa kartano eli vielä vilkkaana ja suurena maalaiskartanona. Sen maat ulottuivat Broändasta Vuosaaren keskustan kautta aina Ramsinniemeen. Kartanoon kuului useampi torppa. Yksi niistä oli lähellä lahdenpohjukkaa, kaksi nykyisen Rastilan omakotialueella. Neljäs sijaitsi Kortvikissä ja oli kalastajatorppa. Kartanossa harjoitettiin maanviljelystä ja karjataloutta. 1930-luvulla alueella toimi kesäisin täysihoitola.

Varsinaisen kartanokeskuksen lisäksi alueella sijaitsi useita työntekijöiden asuntoja, savusauna, paja ja heinälatoja. Lähes Rastilan metroaseman paikalla sijaitsi tallipiha useine rakennuksineen. Päärakennuksen runko on 1800-luvun alkupuolelta. Sitä on kuitenkin korjattu ja täydennetty 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Samalta ajalta ovat aitta, kartanon talousrakennukset ja pehtorin asunto. Nykyisin lähellä rantaa sijaitseva puurakennus on toiminut jyvääittana leirintäalueen portin paikalla.

Rastilan **KARTANON PUISTON** historialliset piirteet ovat pääasiassa hävinneet. Ennen 1990-luvun Vuosaaren täydennysrakentamista kartanoalue oli vielä luokiteltu maisemallisesti tärkeäksi alueeksi. Kartanon pihalla kasvaa kuitenkin edelleen useita kunnioitettavan vanhoja jalopuita.

Päärakennukseen johtavaa tietä reunustaa vanha lehmusrivistö. Pihalla kasvaa muutamia pensaita ja perennoja, jotka nekin saattavat olla vanhaa perua, mm. pihasyreeni, siperianhernepensas, pioni ja rusopäivänlilja. Ainakin yksi jäänne vanhasta puistosta on löytynyt läheltä vanhaa jyvääittaa: kartano- ja huvilapihojen nurmikkokylvöksiin Keski-Euroopasta tuodussa heinäsiemenessä 1800-luvun lopulla saapunut valkopiippo. Eteläpuoleisen laajan nurmikon kasvivalikoima on muutenkin nurmikoksi mukavan monipuolinen. Sitä rajaa etelässä pieni **RASTILANPURO**. Päärakennuksen takana olevalla mäellä kasvaa vanhojen mäntyjen lisäksi luontaisesti levinneitä tammia ja vaahteroita.

Puisto on jatkunut myös nykyisen Vuotien eteläpuolelle, jossa kohoaa yksinäinen vanha tammi muistutuksena kartanohistoriasta. Vuotien eteläpuolella sijaitseva niitty on ilmeisesti palvellut kartanon puistona ja niittyalueena. Alueella on mahdollisesti viljelty myös hyötykasveja. Upea tervaleppävyöhyke on reunustanut huomattavaa osaa Rastilan kartanon merenrannasta. Laajasti Helsingin rantoja kiertäneet, kasvistoltaan mielenkiintoiset tervaleppärannat ovat enenevässä määrin väistyvässä ihmisen tieltä.

Nykyisen venesataman paikalla on ollut laivalaituri. 1970-luvulta alkaen kartanoalueella on toiminut Helsingin ainoa leirintäalue. Kartanorakennuksessa on ravintola.

29. Vuosaaren sillan tuntumassa on rehevä **RINNENIITY**, joka kesäkuussa loistaa valkoisenaan koiranputkista. Niityn kaakoisreunassa on pieni kuivempi alue, jossa viihtyvät mm. päivänkakkara, niittysuolaheinä, poimulehti, särmäkuisma ja niittynätkelmä.

Rinniityn alapuolella on lehtomainen rantatervalepikko, jonka kasvistoon kuuluvat valkovuokko, ketunleipä, oravanmarja, metsäalvejuuri, lillukka, korpi- ja metsäimarre, mesiangervo, suo-orvokki, ojakellukka ja nokkonen, pensas-kerroksessa tuomi, koiranheisi ja taikinamarja.

Rantakasvillisuus jatkuu samankaltaisena pitkin **VARTIOKYLÄNLAHDEN RANTAA**. Monin paikoin rannassa on ruokkoyöhyke, etelämpänä kuitenkin vain lahdelmissa. Merellisten sisälahtien luonteenomaista kasvistoa edustavat sini- ja merikaisla, mesiangervo, ranta-alpi, luhtalemmikki, rantamatara, virtajuuri, rantakukka, merisuolake, kurjenmiekkä ja keväällä keltaisena hehkuva rentukka.

30. Kallioiden välissä Vartiokylänlahteen viettävässä rinteessä on lähes luonnontilaisena säilynyt pitkulainen korpimainen laakso. **KORVEN** läpi virtaavan pienen puron ympärillä kasvaa runsaasti isoalvejuurta. Tämän karun korven lajistoon kuuluvat korpilahkasammaleen lisäksi maariankämmekkä, korpipolkusara ja hentosara.

Meri-Rastilan metsän länsirinne on linnustollisesti arvokas. Monipuolinen linnusto viihtyy maastossa, jossa kuivat männiköt vuorottelevat kuusivoittoisten, rehevienkin metsäosuuksien, suopainanteiden ja tervalepikoiden kanssa.

31. **MERI-RASTILAN** (Havs-Rastböle) maasto on viettävää, kallioista ja kivistä. Kallioiden välissä piilottelee pieni **KALLIONEVA**, jonka kosteikkokasvillisuuteen kuuluvat mm. suovehka, kurjenjalka, pullosara, luhtavilla ja pyöreälehtikihokki. Rämmeäisillä laidoilla kasvavat suopursu, juolukka ja pallosara. Tällaiset märät, upottavat suot ovat Helsingissä harvinaisia.

32. Meri-Rastilan lounaisosa on kookkaiden kivenjätkäleiden sävyttämää metsäistä kallioimaastoa. **KALLIORANNAT** ovat paikoin jyrkkiä. Jylhä maasto vanhoine mäntyineen on kulu-

neisuudestaan huolimatta kiehtova. Täällä louhittiin kiveä maalinnoituksia varten vuosina 1914–1918. Paikoin kivistä luonnonmaisemaa on vaikea erottaa ihmisen aikaansaamista louhikoista. Länteen kurottavalta kalliolta on hieno näköala. Lähellä on keittokatos.

33. Useissa historiallisissa lähteissä mainitun, arviolta 1550–1600 –luvuilla toimineen **KUNINKAALLISEN LAIVAVEISTÄMÖN** (Norsö Bankstad) tarkkaa sijaintia ei ole pystytty varmistamaan. Sen arvellaan sijainneen Vuosaarissa (eli Norsössä, joka silloin vielä oli saari), todennäköisimmin Kortlahden rannalla. Veistämön iästä ei myöskään ole varmaa tietoa, vanhin maininta on Helsingin kuninkaankartanon kirjanpidossa vuodelta 1551. Kartanon palkkalistat vuodelta 1566 osoittavat, että Norsön kylän seitsemästä talonpojasta kuusi työskenteli laivaveistämössä. Toiminta ei ollut pienimuotoista, veistämön palkkalistalla mainitaan nimittäin samaisena vuonna peräti 209 timpuria ja seppää. Laivanrakennuksen mittavuus käy ilmi 12.8.1599 Norsössä päivätystä kirjeestä, jolla amiraali Arvid Tönnesson komentaa kiirehtimään 'ison laivan' valmistumista. Tämä iso sotalaiva oli varustettu mm. raskailla kanuunoilla. Toiminnan päättymisajankohta ei ole tiedossa, mutta ainakaan Brotheruksen kartassa vuodelta 1698 ei näy enää vihjeitä rakennuksista Kortlahdella tai sen lähetyillä.

34. **KORTLAHDEN** (Kortvik) pohjoisrannalla on Rastilan kartanon entinen **KALASTAJATORPPA**. Sitä asutti viimeisenä torpparina kalastaja Forsström, joka ensimmäisen maailmansodan aikana oli myös louhimassa kiveä Villingin maalinnarakennuksiin. Nykyisin kaupungin omistama talo on vuokrattu.

Ramsinniemen pohjoisrannalla sijaisivat Kortvikin ja Kortnäsin laivalaiturit. Viime vuosisadan alkupuolella höyryveneet kulkivat Botbyn (Puotilan kartanon) ja Nissaksen laitureihin saakka, mutta lahden madaltuessa alukset jäivät etämmälle, ensin Rastböleen (Rastilaan) ja pian Kortvikiin, kunnes vilkastuva linja-autoliikenne lopetti reitin.

35. Länsirannan ja Ramsinniementien välissä sijaitseva **RAMSINNIEMEN** (Ramsöudden) **LEHTO** kuuluu valtakunnalliseen lehtojensuojeluohjelmaan. Niemen topografia on vaihteleva, ja ravinteikas maaperä mahdollistaa vaatelioiden lehtokasvilajien kukoistuksen. Rauhoitetun alueen keskiosa avautuu laaksorinteenä, jota kivikkoiset mustikkatyyppin metsät reunustavat.

VARTIOKYLÄNLAHDEN GEOLOGINEN JA GEOMAANTITEELLINEN HISTORIA

Vartiokylänlahti on syntynyt kallioperän murtumalinjaan, joka jatkuu Länsisalmeen (Västersundom) asti. Alueen kallioperä koostuu noin 1900-1800 miljoonaa vuotta vanhoista kivilajeista. Vanhimpia ovat mm. Vuosaassa tyypilliset kalkkikivet, gabrot ja tyynylaavaesiintymät. Samoin Suomessa yleinen gneissi on vanhempaa perua. Hiukan nuorempia ovat punaiset graniitit. Noin 12 000 - 10 000 vuotta sitten alue alkoi vapautua jääkauden jääpeitteestä. Jäätikkö siirsi pohjassaan ja jäätikköjokien mukana kiviaineista kulkusuunnassaan. Etenemisen pysähtyessä välillä pitkiksikin ajoiksi, kivet kasautuivat jäätikön reunalle. Uudellamaalla reuna päättyi syvään veteen, johon kulkeutui mm. suuria rapakivigraniittilohkareita aina Kaakkois-Suomesta asti. Jopa kaksi - kolme kilometriä paksun mannerjäätikön liikkeen merkit näkyvät alueen silokallioiden muodoissa ja pintojen uurresuunnissa. Niistä nähdään, että jäätikkö eteni täällä viime vaiheessa luoteesta kaakkoon. Jääkauden jälkeen maa alkoi kohota nopeasti. Noin 6000-7000 vuotta sitten alueella lainehtineen Litorinameren tärkeä muistomerkki, rantakivikko, sijaitsee Vuosaaren korkeimmalla kohdalla metsäpolun varrella. Tuohon aikaan myös Merikorttitiin kohdalla alkoi olla kuivaa maata, samoin kuin Linnavuorella.

Sammalten naamioimat ja rantatyrskyjen aikoinaan pyörivät kivenmurikat ilmentävät muinaisen Litorinameren rantoja. Kosteimmat ja kuivemmat lehtotyytit vuorottelevat laakson avautuessa Vartiokylänlahden rantaa kohden. Kuivempia alueita sävyttävät mm. sinivuokko, kevätlinnunherne ja metsävirna. Kosteammilla paikoilla levittäytyvät laajat lehtokorte, -kotkansiipi-, hiirenporras- ja mesiangervokasvustot. Puusto koostuu mm. saarneista, vaahteroista, haavoista ja tuomista sekä rantavyöhykettä hallitsevista tervalepistä. Alueen erityispiirteenä on rikas lehtopensakerros kuusamoinen ja taikinamarjapensainen. Linnusto on monipuolinen. Metsien peruslajiston lisäksi täällä voi kohdata vaikkapa peukaloisen, pikkukäpylinnun, kultarinnan tai palokärjen.

36. KOIVUNOKAN (Björkudden) AVOIN MERENRANTA eroaa selvästi Vartiokylänlahden suojaisemmista rannoista. Melko luonnontilaisina säilyneet somerikko-, kivikko- ja niittyranat vallitsevat. Ruoikoita ja kalliorantoja on vähemmän. Ranta on luokiteltu arvokkaaksi luontokohteeksi ja sen monipuolista merenrantakasvistoa edustavat merisaunio, siniheinä, meriputki, ruokohelpi, keltamaite, merirannikki, pikku- ja isorantasappi, suolavihvilä, meriratamo ja merimaltsa sekä meriasteri, joka kasvaa täällä yleisenä.

37. Laajan metsäisen kallion korkeimman kohdan tuntumassa on erittäin näyttävä lakikivikko, 'PIRUNPELTO'. Tämä muinainen rantavalli muodostui noin 7000 vuotta sitten Litorinameren aikana, kun meren pinta jäi pitkäksi aikaa samalle korkeudelle. Muodostuma on syntynyt meren aallokon ja jäiden vaikutuksesta kalliopaljastumien väliseen matalaan painanteeseen noin 30 metriä nykyisen merenpinnan yläpuolelle.

Merkittävä geomaantieteellinen muutos Vartiokylänlahdella on lahden perukan umpeenkasvu maankohoamisen seurauksena. Aina 1600-luvulle asti lahden pohjukka oli osa salmea, jota pitkin pääsi kulkemaan nykyisen Broändan puron uomaa pitkin Porvarinlahdelle asti. Vuosaari oli todellakin saari, jonka nimen arvellaan syntyneen ruotsalaisesta sanasta nor eli kapea salmi. Vartiokylänlahden eli Puotilanlahden nimi on myös käänös ruotsista, todennäköisesti sanasta böte eli vartiotuli, merkkitulo, tai erisimestä Bote.

VARTIOKYLÄNLAHDEN YMPÄRISTÖN HISTORIAA

Vartiokylänlahden alueella on eletty tai liikuttu jo pronssikaudella. Sen loppupuolelta, noin 500-luvulta ennen ajanlaskumme alkua, on lahden ympäristöstä löydetty ainakin yksi hauta. Samanlaisia hautoja on muuallakin Uudenmaan rannikolla.

Alueen pysyvän asutuksen synty on hämärän peitossa. Toiset arvioivat gotlantilaisten tai virolaisten asuttaneen siirtokuntina rannikkoa 400-600 -luvulla ja toisten mukaan lappalaiset ovat asuttaneet jopa Uudenmaan eteläosia, mikä on päätelty alueen nimistöä. Jo tuolloin alueella on mahdollisesti liikkunut useita eri ihmisryhmiä. Myös hämäläiset lienevät metsästäneet ja kalastaneet alueella. Ilmeisesti on käyty myös turkiskauppaa viikinkien kanssa. Liikkujia on riittänyt, koska alueen luonnolot saarineen ovat tarjonneet hyvät mahdollisuudet kalastukseen ja metsästykseseen, erityisesti hylkeenpyyntiin. Merkkejä joko taisteluista tai metsästyksestä Vartiokylänlahdella ilmentää aivan Linnavuoren läheltä, silloisesta merenpohjasta, löytynyt 600-luvulle ajoitettu keihäänkärki. Rautakaudelta, 800-900 -luvulta, on Itä-Helsingistä löytynyt pysyvään ihmis-

toimintaan, muun muassa kaskeamiseen ja viljelyyn, viittaavia merkkejä. Pidetään todennäköisenä, että muualla asuneet heimot ovat käyttäneet aluetta myös kaskimainaan.

Mielenkiintoisin Vartiokylänlahden ympäristön historiallinen kohde on Vartiokylän Linnavuori. Kaupunginmuseon tutkijat ovat ajoittaneet Linnavuoren vanhimmat rakennelmat 1200-luvun lopulla tai 1300-luvulla rakennetuiksi. Lisäksi Linnavuorelta on löydetty 1200-luvun lopulta olevaa esineistöä: kivisavikeramiikka-astia, pronssinuolen kärki ja hevosenkenkä. Hyvin todennäköistä on, että linnan synty liittyy ruotsalaisastutuksen leviämiseen rannikolle 1200-luvulla. Birger Jaarli asetti 1200-luvun puolivälissä Itä-Uudenmaan valtiolliseen ohjaukseen. Vartiokylänlahti ympäristöineen kuului tuolloin Porvoon lääniin ja Sipoon pitäjään. Linnavuoren historia liittyy tähän astutusvaiheeseen, jolta ajalta myös Sipoossa ja Porvoossa sijaitsevat 'muinaislinnojen' jäänteet.

1300-luvulta 1500-luvulle ei ole säilynyt juurikaan kirjallisia tietoja seudun elämästä. Mutta 1500-luvulla alue on ollut jo hyvin asuttua: Vuosaaressa oli alkuun neljä 'kylää' ja myöhemmin kahdeksan talonpoikaistilaa, Puotilassa oli kahdeksan taloa. Vuosaaren 'kylistä' yksi oli nimeltään Rasböle eli 'Vuolaan virran kylä'. Sittemmin Rasbölen tilat yhdistyivät yhdeksi talonpoikaistilaksi, joka toimi ratsutilana. Puotilan tiloista yksi oli 1700-luvulla syntyneen Puotilan kartanon kantatila.

Tilojen ja laitumien tuotto oli laiha eivätkä talonpojat olleet vauraita. Lisäelantoa saatiin merestä. Elämää vaikeuttivat venäläisten ryöstö- ja hävitysretket. Niistä pahimmat olivat vuosina 1571 ja 1577 sekä 1700-luvulla pikkuvihan ja isovihan aikaan. Hävitysretkien jälkeen monet Itä-Helsingin tiloista ja taloista autioituivat. Se edesauttoi niiden siirtymistä aatelisille ja kruunun virkamiehille. Heillä oli varaa puolustaa paremmin maita eikä heidän tarvinnut maksaa kruunulle veroa, mihin talonpojat ryöstöretkien jälkeen eivät kyenneet, vaikka kuningas heille verohelpotuksia toisinaan myönsikin. Osa tiloista oli ratsutiloja, kuten Fallpakka Mellunmäessä, Rastila sekä monet Puotilan alueen tiloista. Niitä auttoi ratsupalvelumahdollisuus. Kuningas myös palkitsi hyvin palvelleita sotilaita ja virkamiehiä lahjoittamalla heille maita.

Ainakin Helsingin perustamisesta lähtien lahdella oli esiteollista elinkeinotoimintaa. Norsö Barkstadin nimellä asiakirjoissa tunnettu kuninkaan telakka toimi Vartiokylänlahden kaakkoisrannalla 1500-1600-luvulla. Sen tarkka sijainti on jäänyt historian hämäriin. Se oli kuitenkin merkittävä telakka, jolla rakennettiin muun muassa sotalaivoja. Työläisiä oli hankittu töihin koko Uudeltamaalta, jopa kaksisataa. 1600-1700-luvulla lahdella toimi myös tiilitehdas.

Helsingin historiaan vaikuttivat merkittävästi Suomenlinnan rakennustyöt 1750-luvulla. Tuolloin kaupunki laajeni ja vaurastui. Myös kartanot voimistuivat. Vartiokylänlahdella erityisesti Rastilan kartano oli Suomenlinnan upseerien hallussa useita kertoja. Puotilan kartanossa puolestaan syntyi Suomen historiaan merkittävällä tavalla osallistunut vara-amiraali

Cronstedt. Hän johti Suomenlinnaa sen antautuessa Suomen sodassa venäläisille.

1800-luvulla Vartiokylänlahden ympäristössä kukoisti hyvinvoiva maanviljelyskulttuuri. Kahden kartanon lisäksi alueen tuntumassa toimi useita vauraita maanviljelystaloja: Borgs Linnavuoren luona, Uppbyggas, Utbyggas, Fallbacka ja Nybondas Mellunmäessä sekä Vuosaaren puolella Vuosaaren kartanon lisäksi neljä tilaa. Alueella harjoitettiin paikoin kaskiviljelyä, mutta uusia menetelmiä otettiin käyttöön ja erityisesti panostettiin karjatalouteen. Varsinkin Puotilan kartano oli hyvin arvostettu tässä suhteessa. Alueen tiloista usealla oli juurensa aina 1600-luvulla ja moni oli pitkään ollut samalla suvulla. Myös sivistyksestä oltiin kiinnostuneita. Erityisesti Borgsin tilan asukkaat kunnostautuivat suomenruotsalaisen kulttuurin ylläpitäjinä ja kehittäjinä. Puotilaan perustettiin Helsingin pitäjän kolmas kansakoulu, ja hieman myöhemmin myös Vuosaaren puolelle omansa. Vuonna 1900 valmistunut kansakoulurakennus on edelleen nähtävissä Rantakiventillä.

1900-luvun vaihteessa vaurastuneet helsinkiläiset alkoivat rakentaa huviloita kaupungin ulkopuolelle. Niinpä Ramsin- niemeen ja Marjaniemeenkin kohosi huvilayhdyskuntia vuosisadan ensimmäisinä kymmeninä. 1800-luvun lopulla oli alkanut saaristolaislaivaliikenne. 1900-luvun alkuvuosi kymmeninä Puotilanlahdella oli Rastilan ja Puotilan kartanon luona laiturit, joille oli säännöllinen liikenne. Tarvittaessa laivat ajoivat myös huviloiden laitureihin. Laivaliikenne ei ollut pelkkää huviajelua, vaan kesäisin välttämättömyys. Maitse kaupunkiin oli pitkä matka Tattarisuon kautta. Mutta vilkas laivaliikenne päättyi nopeasti sodan jälkeen, kun laivat oli luovutettava sotakorvauksina.

Jatkosodassa Vuosaari toimi venäläisten pommitusten harhautuskohteena. Alue valaistettiin, ja ilmopatteriston avulla venäläiset harhautettiin pudottamaan pomminsa Vuosaaren Helsingin keskustan sijaan. Myös Rastilan kartanon alueelle aina Broändaan asti tuli pommeja. Kerrotaan sodan jälkeen Helsinkiin saapuneiden venäläisten hämmästelleen keskustan hyvää kuntoa, sillä Helsingin viimeiseen pommitukseen osallistui jopa tuhat venäläiskonetta.

Rastilassa oleva kolmirivinen kuusiainen Retkeilijänkadun reunassa syntyi sodan jälkeen rajaksi siirtolaisastutuksen ja kartanon maiden välille. Helsingin kaupunki osti kartanon maat vuonna 1951 retkeily- ja ulkoilutarkoitukseen. Maat ulottuivat aina Ramsin-niemeen asti. Vuonna 1966 Vuosaari liitettiin Helsinkiin. 1990-luvun alkuvuosikymmeninä alkoi voimakas Vuosaaren täydennysrakentamisen aika, joka on voimakkaasti muuttanut Rastilan kartanon ympäristöä.

Puotilan kartanon maat ostanut osakeyhtiö alkoi myydä maita tonttipalstoina 1910-1920-luvulla. Helsingin kaupunki hankki vähitellen maita itselleen, ja 1946 koko Puotinkylä ja muut lahden itäpuoliset alueet liitettiin Helsinkiin. Asuntosäästäjät-yhdistyksen johdolla Puotila sai asemakaavansa 1959 ja lähiö rakentui 1960-luvulla entisille pelloille. Myös Puotinharju, Marjaniemi ja Myllypuron itäinen osa sijaitsevat Puotilan kartanon entisillä mailla.

LAHTIPOLKU

VARTIOKYLÄNLAHTI - BROÄNDAN PUROLAAKSO

Vartiokylänlahti ympäristöineen on hyvä esimerkki jääkauden jälkeisestä luonnonmaantieteen historiasta sekä alueen kulttuurihistoriasta. Luonnoltaan lahden ympäristö sisältää poikkeuksellisen monimuotoisia alueita ja on ympäristöineen Helsingin seudun merkittävimpiä luontokohteita.

Tähän esitteeseen on merkitty noin 13 km:n pituinen reitti, jolla liikkeessaan kulkija saa tietoa lahden ympäristön kulttuurista ja luonnosta havainnollisin esimerkein. Karttaan merkityt kohteet on valittu kirjallisuuden, asiantuntijahaastattelujen, kenttätyöskentelyn ja työryhmän omien subjektiivisten elämysten perusteella.

Reitti on sikäli poikkeuksellinen Helsingissä, että samalla liikutaan viikinkilaivojen purjehdusmaisemissa ja toisaalta Helsingin kaupungin vanhojen rajojen maastossa. Mielenkiintoista on, että reitti sijoittuu taustaltaan usean erilaisen kaupunginosan alueelle. Lahden itäpuolinen Vuosaari on syntynyt keskiaikaisen asutuksen ja kartanoiden jälkiin, länsipuolinen Puotila ja Vartiokylä ovat seurausta keskiajalla syntyneestä tila-asutuksesta ja Puotilan kartanon vaiheista, Broändan purolaakson pohjoisosat myötäilevät Mellunkylän jo keskiajalta periytyvän talonpoikauskulttuurin maisemaan jättämiä merkkejä.

Toivomme kartan ja siihen merkityllä reitillä liikkumisen lisäävän kulkijoiden Helsingin paikallistuntemusta ja mielenkiintoa lähiympäristöä kohtaan.

LISÄTIEDOT JA LÄHTEET: www.sll.fi/helsy

JULKAISIJA: Helsingin Luonnonsuojeluyhdistys ry.

Helsingfors Naturskyddsförening rf. 2004, 2. painos

TOIMITUSRYHMÄ: Helsingin Luonnonsuojeluyhdistyksen polkutyöryhmä

Lea Huttunen, Christina Lindén, Paula Kivipensas,

Tiina Raivikko ja Leena Virkkunen

VALOKUVAT: Christina Lindén, Leena Virkkunen

KARTTA: Kaupunkimittausosasto, Helsinki

TAITTO: © Elina Vilpakka 2004

PAINOPAIKKA: Helsingin painopalvelut

LAHTIPOLKU

VARTIOKYLÄNLAHTI - BROÄNDAN PUROLAAKSO

